

گفتمان

دیوید هوارث

ترجمہ: احمد صوری

www.kotab.ir

انتشارات آشیان

سرشناسه	هوارث، دیوید آر.، ۱۹۶۳ - م. Howarth, David R.
عنوان و نام پدیدآور	گفتمان/دیوید هوارث : ترجمه احمد صبوری.
مشخصات نشر	تهران: آشیان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۷۲ ص.
شابک	978-600-7293-35-5
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	عنوان اصلی: Discourse, 2000.
یادداشت	واژه نامه.
یادداشت	نمایه.
موضوع	گفتمان
موضوع	Discourse analysis
شناسه افزوده	صبوری، احمد، ۱۳۲۴ - مترجم
رده بندی کنگره	۱۳۹۶۷۴۹۵/۳۰۲P
رده بندی دیویی	۴۰۱/۴۱
شماره کتابشناسی ملی	۴۹۲۱۴۲۹

انتشارات آشیان

گفتمان

دیوید هوارث

ترجمه‌ی: احمد صبوری

ویراستار: مارال فرخی

صفحه‌آرایی: ابراهیم توکلی

طراحی و آماده‌سازی روی جلد: بهرام داوری - محسن سعیدی

چاپ دوم: ۱۴۰۱

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۱۳۰۰۰۰۰ ریال

مرکز فروش: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، کوچه فاتحی داریان، پلاک ۵، طبقه اول

تلفن: ۶۶۹۷۲۷۹۲ تلگرام و واتساپ: ۰۹۹۰۸۹۸۴۷۵۷

Ashian2002@yahoo.com

ISBN: 978-600-7293-35-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۹۳-۳۵-۵

تمامی حقوق این اثر محفوظ می‌باشد. تکثیر یا تولید مجدد آن به صورت کلی و جزئی و به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و نشر الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع می‌باشد.

در این کتاب

۱۱.....	دیباچه‌ای بر گفتمان
۲۷.....	پیشگفتار و سپاس‌گزاری

۲۹.....	مقدمه
۲۹.....	تعریف مفهوم گفتمان
۳۰.....	مفهوم گفتمان
۳۴.....	هدف‌ها و مباحث این کتاب
۳۶.....	تبارشناسی مختصر گفتمان
۳۹.....	نظریه گفتمان
۴۱.....	سه سنت
۴۴.....	نقد و ارزشیابی
۴۶.....	کاربرد نظریه گفتمان
۴۷.....	طراحی کتاب

۴۹.....	فصل ۱ - ساختارگرایی و نظام‌های نمادین، سوسور
۵۰.....	ساخت‌گرایی و گفتمان
۵۲.....	نظریه سوسور درباره زبان
۵۹.....	جامعه به‌عنوان نظام نمادین
۶۰.....	توتم‌باوری و اسطوره
۶۵.....	واسازی ساختارگرایی

- ۶۶..... تنگناهای سوسور
- ۷۱..... نقیضه‌های لوی اشتراوس
- فصل ۲ - پسا ساختارگرایی، واسازی و متن‌گرایی..... ۷۷
- ۷۸..... پسا ساختارگرایی
- ۸۷..... مفهوم گفتمان دریدا
- ۹۱..... دریدا و علوم اجتماعی
- فصل ۳ - فوکو و باستان‌شناسی روال‌های گفتمانی..... ۹۷
- ۹۷..... مفهوم دگرگون‌شونده گفتمان از دیدگاه فوکو
- ۱۰۰..... باستان‌شناسی گفتمان
- ۱۰۱..... دستگاه مفهومی پایه
- ۱۰۷..... پیامدها
- ۱۰۷..... توصیف گفتمان
- ۱۰۸..... کمیابی
- ۱۱۱..... علم
- ۱۱۳..... گفتمان سیاسی
- ۱۱۵..... ارزشیابی باستان‌شناسی
- ۱۱۵..... قواعد، روال‌ها و ساختارهای گفتمانی
- ۱۱۷..... حقیقت، معنی و نقد
- ۱۱۹..... روال‌های گفتمانی و غیرگفتمانی
- فصل ۴۱۲۳ - تبارشناسی قدرت/ معرفت و مسئله‌سازی..... ۱۲۳
- ۱۲۴..... از باستان‌شناسی تا تبارشناسی
- ۱۲۹..... باستان‌شناسی، تبارشناسی و مشکل‌ستیزی
- ۱۳۱..... فرضیه سرکوبگر
- ۱۳۳..... قدرت حیاتی
- ۱۳۷..... گفتمان، قدرت/معرفت و ایدئولوژی

جایگاه سوژه، تن و ذهنیت‌سازی	۱۴۰
فراتر از فوکو	۱۴۲
پرسش‌های باقی مانده	۱۴۵

فصل ۵ - تنگناهای ایدئولوژی در نظریه مارکسیستی	۱۴۷
مارکسیسم کلاسیک	۱۴۸
گرامشی	۱۵۲
آلتوسر و پشو	۱۵۶
واسازی مارکسیسم	۱۶۵

فصل ۶ - نظریه گفتمان لاکلو و موف	۱۶۹
گفتمان	۱۷۰
تقدم سیاست	۱۷۴
ستیزها	۱۷۴
ذهنیت و عاملیت	۱۷۸
هرمونی	۱۸۱
پرسش‌های فلسفی	۱۸۴
پرسش‌های اساسی	۱۸۹
مفهوم جامعه نزد لاکلو و موف	۱۹۰
ساختار و عاملیت	۱۹۶
ایدئولوژی و مسئله نقد	۱۹۹
نتیجه	۲۰۲

فصل ۷ - کاربرست نظریه گفتمان	۲۰۳
نظریه گفتمان ، طبیعت‌گرایی و هرمنوتیک	۲۰۳
مسائل معرفت‌شناختی	۲۰۸
توضیح و ادراک	۲۰۹
صدق و کذب	۲۱۱

دیباجه‌ای بر گفتمان

تجربه آموزشی‌ام به این پندار دامن زد که با توجه به نوشته‌های بسیار معدودی که در زبان فارسی درباره گفتمان، گفتمان‌کاوی، وجوه اشتراک و افتراق آنها با تحلیل متن، زبان‌شناسی انتقادی و گفتمان‌کاوی انتقادی انتشار یافته است، شاید تاریخچه‌ای کوتاه و تاکید بر ابعاد معینی در این فرصت به بهره‌گیری موثرتر خواننده مشتاق از این اثر یاری رساند. طبیعی است که از استادان فرهیخته این میدان انتظار می‌رود خطاهایی که در برداشت من وجود دارد گوشزد کنند و مواز آموختن در فرصتی که فراهم آمده است محروم نگذارند.

اصطلاح گفتمان discourse را در اوایل دهه پنجاه سده بیستم، زبان‌شناس انگلیسی، هریس در چارچوب زبان‌شناسی ساختاری در بررسی جمله و متن به کار برد. در اواخر همان دهه با انتشار کتاب *ساختارهای نحوی*، نوم چامسکی برجسته‌ترین نقد زبان‌شناسی ساختاری و یار غار آن، روان‌شناسی رفتاری را ارائه کرد. در دهه شصت، پژوهشگرانی چون سرل و آستین بررسی‌های خود را درباره کنش‌های گفتاری و فعالیت‌های زبانی منتشر کردند که راه‌گشای زبان‌شناسی اجتماعی دل‌هایمز شد. در اروپا، با گسترش مکتب فرث که بسیار متأثر از مردم‌شناسی مالینوسکی بود، زبان‌شناسی نقش‌مدار هالیدی و مطالعات زبانی فراجمله‌ای اوج گرفت که به متن همراه co-text و بافت وضعیتی context (مکان، زمان، وضعیت روان‌شناختی شرکت‌کنندگان، جایگاه و روابط اجتماعی آنان، پیش‌فرض‌های

مشترک، ...) به صورت تحلیل متن و تحلیل گفتمان توجه داشت. گفتمان کاوی شامل هر نوع مطالعه‌ای است که زبان نوشتاری، گفتاری، یا نشانه‌ای یا هر پدیده نشانه شناختی را مورد تحلیل قرار می‌دهد.

متن می‌تواند اظهار شود، نوشته شود، عمل شود، یا اندیشیده شود. رابطه هر واژه با واژه دیگر ممکن است بر اثر هم‌آوایی، تشابه نحوی، توازی واژه‌شناختی، و ... باشد. هر نشانه در چندین الگوی جانشینی مختلف یا نظام‌های هم‌زمان شرکت می‌کند و این پیچیدگی در نتیجه زنجیره‌های پیوند همنشینی، آن ساخت‌های جانبی که نشانه در آن قرار می‌گیرد بسیار بیشتر می‌شود. با این حال، زبان‌شناسان معتقدند معنی در دل کلمات نیست بلکه در دیالکتیک متن و اوضاع و احوال اجتماعی نهفته است. به عبارت دیگر، معنی در دیالکتیک متن (از یک سو)، و موضع و موقع شخص یا گروه (از دیگر سو) است که تولید و/یا بازتولید می‌شود. در ثبات ناگزیر متن، آن چه تفاوت‌های معنی را می‌سازد، موضع و موقع شخص یا گروه است که مهم‌ترین شاکله‌های آن عبارت‌اند از: مناسبات تولید اجتماعی، مناسبات اجتماعی تولید، مناسبات سنی-جنسی و مناسبات یا پیش‌زمینه‌های علمی-فلسفی.

برای مثال، هرگاه بده‌بستان زبانی کوتاه زیر را در موقعیت ارتباطی بسیار معمولی در نظر بگیرید که هنگام صرف خوراک، می‌تواند بین میزبان و میهمان رخ دهد:

- سالاد میل دارید؟

- صرف شد. متشکرم.

برای آنکه میزبان رفتار مناسبی داشته باشد لازم است ارزیابی صحیحی از منظور میهمان به عمل آورد. چه معناهای مختلفی ممکن است در ذهن میهمان باشد؟ اگر میزبان به منظور واقعی میهمان پی نبرد، احتمالاً رفتار

زبانی مناسبی که پاسخگوی نیازهای ارتباطی آن موقعیت باشد از خود نشان نخواهد داد و در این موقعیت ارتباطی به همان نسبت ناکام می‌ماند! آیا میهمان انتظار دارد که میزبان بیشتر اصرار کند و در آن صورت سالاد بیشتری خواهد خورد. یا انتظار دارد خوراک دیگری را به او تعارف کنند و برای آن جا نگه داشته است یا اصلاً جا ندارد و کاملاً سیر شده است. و یا ...

در سال ۱۹۷۵، پل گرایس با طرح اصل همکاری در ارتباط زبانی در تحلیل گفتگوهای روزانه به چهار اصل کمیت، کیفیت، مناسبت، و آداب اشاره کرد و زبان‌شناسی هرچه بیشتر درگیر متن‌های زبانی بزرگ‌تر از جمله گردید. بررسی‌های تحلیل متن نشان داده است که

اشخاص مختلف از یک متن واحد برداشت‌های واحدی ندارند.

خوانش (برداشت و تفسیر از) متن همیشه به نسبتی نادرست است.

متن کل معناداری است اما معنی لزوماً در متن نیست.

متن خنثی یا بی‌طرف وجود ندارد.

معنا هم از متن و هم از بافت وضعیتی تأثیر می‌پذیرد.

معنا تغییرپذیر است و درک آن هیچ‌وقت کامل نیست.

هر متنی در وضعیت خاصی تولید می‌شود.

هرمتنی با منبعی از قدرت مرتبط است.

و در اواخر دهه ۷۰ سده بیستم، گروهی از زبان‌شناسان پیرو مکتب

نقش‌مدار هالییدی، یعنی، فاولر (۱۹۷۹)، هاج، کرس، و ترو از دانشگاه

ایست‌انگلیا «زبان‌شناسی انتقادی» را بنیان نهادند.

به این ترتیب، از تصور ساده‌اندیشانه زبان به عنوان وسیله‌ای برای بیان

اطلاعات، اندیشه و احساس دور شده و زبان را در کاربردهای گسترده‌تر:

برای ارتباط، تعارف، پنهان داشتن مکنونات، تهاجم، نوازش، وقت‌گذرانی،

تحریف امور واقع و اطلاعات، پنهان داشتن احساسات و اندیشه‌ها، فریب،

دروغ‌گویی، نقد وضعیت و معنایی خاص یا ایجاد تغییر در آن‌ها و ... یافتند.